

[Kilde: <https://www.peripeti.dk/2020/09/10/blomster-for-torgeir-af-og-med-roberta-carreri/>]

PERIPETI

tidsskrift for
dramaturgiske studier

Den symbolske begravelsesgestus

Anmelder-essay af *Blomster for Torgeir*

By a Team from Dramaturgi

Forestillingen *Blomster for Torgeir* er produceret af Roberta Carreri og Nordisk Teaterlaboratorium. Carreri er også forestillingens skuespiller og har skabt dens design i samarbejde med Stefano di Buduo. Anne Middelboe Christensen har været dramaturg på forestillingen, som er en form for eventyr, om en ung mand fra et land langt mod Nord. Det er fortællingen om Torgeir Wethal, som i virkelighedens verden siden han var otte, levede og åndede for at være skuespiller. Som syttenårig var han med til at grundlægge Odin Teatret, som blev det *teaterland* han levede i lige til sin død i 2010. Roberta Carreri fortæller historien gennem sang, dans og billeder af Torgeir Wethal, som efter Robertas ankomst til Odin Teatret i 1974 var hendes kollega og medspiller. *Blomster til Torgeir* er imidlertid ikke en biografi, den er renset for det private og dagligdags. Den er snarere en form for personligt ritual over skuespillerens professionelle savn af en kollega.

Forestillingsrummet

Forestillingen har en ret enkel scenografi som først og fremmest udgøres af et bagtæppe, som også er en skærm, hvorpå der projiceres billeder. Skærmen består af tynde snore som danner en flade som skuespilleren kan gå igennem. Den er samtidig transparent, og når skuespilleren belyses bag skærmen, bliver hun synlig samtidig med, at man kan se billedet på skærmen. Denne fleksible skærm er med til at gøre de projicerede billeder og videofragmenter til levende og næsten tredimensionelle imaginationer, blændværk og gøglebilleder, som flyver rundt i rummet. Til tider svæver Torgeir som et genfærd, og jeg kan ikke lade være med at tænke på Genfærdet i *Hamlet*, som befinder sig på grænsen mellem den virkelige verden og de dødes rige.

Skuespilleren bevæger sig både foran og bag skærmen, og bliver på den måde en form for sendebud eller et medium for Torgeir. Skærmen er den symbolske grænseflade mellem dette og det hinsides. Det er en grænse, som skuespilleren overskrider uden helt at forsvinde. De fremtrædende rekvisitter er blomster, masser af blomster.

Forskellige tilskuere

Vi er en lille gruppe fra Dramaturgi, Aarhus Universitet, som følges. Vi har et fælleskab, men vi er også forskellige og bekendt med Odin Teatret fra forskellige vinkler. Det vil vi gerne udnytte i denne sammenhæng, idet vi lader denne anmeldelse reflektere forskellige synsvinkler. Vi ved selvfølgelig at tilskuere er forskellige i måden, de perciperer en forestilling. Eugenio Barba har ved forskellige lejligheder fremhævet, at han iscenesætter forestillinger ikke for ét publikum men for forskellige tilskuere, som han forestiller sig i processen: én som er optaget af plottet, én som er optaget af skuespillernes bevægelser, og som ser forestillingen som en dans eller som et ritual, én som er blind, og som vil være optaget af lyden i forestillingen, én som er døv og perciperer det visuelle, én tilskuer som er bekendt med Odin Teatret og dets historie, og endelig én som intet aner om dette teater og kommer for første gang.

Gravfærd

Det er faktisk ikke første gang, Odin Teatret har en form for gravfærd som ramme. Det havde Itsi *Bitsi* 1991, som var Iben Nagels farvel til Eik Skalø, og *Mythos*, hvor man tog afsked med socialismen som en moderne myte. Og spørgsmålet har været: Hvor og hvordan begraver vi myten? Hvordan holder vi den i live? Det er også et tema som sneg sig ind i forestillingen *Oxyrhincus Evangeliet*, 1985, hvor Antigone er den figur, som på trods af loven insisterer på at gravlægge broderen Polyneikes. Barba har skrevet om temaet i artiklen *Antigones skygge*, som indgår i *Skuespillerens vandring* (Christoffersen, Forlaget Klim 1989. s 277). Barba kalder skuespillerens våben en symbolsk nytteløs gestus, som skal udføres, og som kaster en skygge i historien.

Ankomsten

Vi er ankommet i god tid og får en rundvisning på teatret. Det er som en form for historisk rejse i Odin Teatrets landskab. En næsten labyrintisk verden. Her møder vi levende og døde minder, plakater, billeder, en skuespiller som med rystende hænder fortæller om sin parkinsonsygdom, en anden som viser rundt og forklarer, hvor medarbejderne selv gennem årene har bygget og udvidet med fx et tårn opkaldt efter en indisk danser, Sanjukta Panigrahi (1944 – 1997), som var en vigtig medarbejder, et andet rum var Jerzy Grotowskis værelse (1933-1999). Det er et meget farverigt landskab med trapper og gange, små og store rum, masker, kostumer og alt hvad der ellers hører det moderne fleksible og foranderlige teatret til af tæpper, lamper og tilskueropbygninger.

Teatret er en kuratering af mange teatrale objekter fra hele verden, og det skaber en form for historie med mange tråde og fikspunkter, med teatrets mange forestillinger som en form for rød tråd.

Odin Teatret blev grundlagt i 1964 i Oslo af Eugenio Barba (1936), som forinden havde været i en form for mesterlære hos Jerzy Grotowski, lederen af Teatr 13 Rzedow i Polen. Barba, som er fra Italien, havde tidligere boet i Norge, og var i 1964 tilbage, men som udlænding var det ikke muligt at få arbejde i det etablerede norske teatermiljø. Han samlede i stedet en gruppe unge skuespilaspiranter, der ikke var blevet optaget på teaterskolen, og etablerede Odin Teatret. Senere blev de inviteret og flyttede til Holstebro i 1966. Her har teatret stadig til huse i en tidligere gård, som gennem årene har fået flere til- og overbygninger.

Torgeir Wethal var 17, da han mødte Eugenio Barba, og de grundlagde teatret sammen med Else Marie Laukvik, som stadig er en del af ensemblet. Lige siden har Wethal været en fast figur i teatrets forestillinger indtil sin død i 2010. Torgeir Wethal instruerede adskillige film om Odin Teatrets egne forestillinger og rejser og om skuespilleruddannelse.

Ord og billeder falder som sne, falder som støv

Forestilling er en dans med skyggerne, billederne af Torgeir som dukker frem på skærmen, opløses, bliver til sne, som daler. Det er en dans med skuespillerens egen skygge på væggen, men også med de skygger som er billeder af den fraværende. Egentlig er det en forestilling om sorg, savn og det at komme videre i livet ved at holde liv i erindringen om et eventyr, et kongerige befolket af underlige væsner. Skærmen er en flade, men i og med at den er transparent og kan gennembrydes, bliver den også en form for slør som flænges. Det minder om Lucio Fontana (1899-1968) som transformerede fladen til rum ved at skabe en flænge i maleriets lærred, hvorigennem lyset undertiden kunne fornemmes. *Concetto spaziale* ('rumligt koncept') skabte en fornemmelse af en bagvedliggende mørk rumlighed bag fladen. Hvad er dette skjulte og slørede rum? Er det det hinsides, det land hvor genfærdene kommer fra? Er det teatrets skjulte verden? Fontana foregreb installationskunsten mellem teatret og billedkunsten. På samme måde er forestillingen her en slags levende installation og samtale mellem fladen, rummet og lyset, og skuespilleren er både en levendegjort skulptur og et billede. Dertil kommer musikken.

Forestillingen tematiserer det forgængelige: skuespilleren og teatret forsvinder som støv, ordene bliver til sne og sneen smelter, men en rest forbliver tilbage. Eventyret handler om det lille kongerige, som Torgeir beboede.

Jeg leder efter landet, hvor man ikke dør

Der er nogle scener, som binder det hele sammen. Vi ser den unge Torgeir udføre forskellige saltomortaler og kraftspring under Odin Teatrets træning i de første år, kun iført små shorts. Igen og igen springer og falder han. Scenen gentages senere i fragmenter fra en forestilling, hvor han udfører partituret i kostume og med tilskuere i en rundkreds. Han falder til slut i en vandpyt på den udendørs scene.

Senere er der et fragment fra en forestilling, hvor han råber: Rejs dig og bliv levende. Skuespilleren rejser sig altid efter at være faldet død om. Men sådan er det ikke i livet.

Teatrets virkelighed er forskellig fra dagligdagen, teatret er en gentagelse. Her er vi ved noget centralt. Nogle skuespillere efterlader en skygge, et genfærd, fordi deres fremtræden er så ladet af energi, at de forbliver levende, selv på billederne. Robertas forestilling er en form for nægtelse, som hun siger: man dør to gange. Første gang er den fysiske død, og anden gang er hvor mindet dør. Hun nægter at lade Torgeir dø anden gang.

Antigones skygge – konteksten

Det minder om Antigones ritual. I Sofokles' tragedie kaster hun støv på den døde, ikke for at vække ham til live, men for at vække hans minde. Derigennem bliver hun selv genfødt, og mindet bliver et tidløst symbol. Men ritualet er forbudt ifølge kong Kreon, som har befalet at man kun må ære den ene bror men ikke den anden. Antigone trodser loven og bliver som staf begravet levende.

Man kunne drage en parallel til skuespilleren, som trodser modernitetens lov om glemsel. I modernitetens jagt på det nye og nyheden glemmes eller fortrænges historien. Det handler om Torgeir, men det er Roberta som gør ham levende gennem den symbolske begravelsesgestus.

Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke er nogen instruktør til forestillingen, der ikke er en almindelig Odin Teater forestilling, men en NTL-produktion i navn af Roberta Carreri. Det er Robertas forestilling, og hun har taget det fulde ansvar for *Blomster til Torgier*. Instruktøren Eugenio Barba har ikke blandet sig. Det kan ses som udtryk for skuespillerens autonomi, som en udfordring til at skabe en ny begyndelse.

Tab og genopbygning – affekten

Lad os se det i en anden tilskueroptik: Det er almindeligt at sørge, når man mister en af sine nærmeste, hvilket ikke behøver nogen nærmere forklaring. Men jeg hørte en podcast med neurobiolog og videnskabsjournalist Lone Frank, der for tiden optræder i medierne med temaet kærlighed og sorg, hvor spørgsmålet om sorgens mønstre undersøges. Hvorfor føler man sorg, når man mister sin livspartner? Frank forklarer den komplekse sorg-følelse med et enkelt biologisk argument: når vi lever tæt med et andet menneske i en intim langvarig relation, belønner hjernen os med hormonet oxytocin, der er medvirkende til at skabe følelsen af samhørighed. Når den elskede dør, kan det opleves som abstinenser: en følelse af tomhed og mangel på samhørighed, som øvrige sociale forhold vanskeligt kan erstatte. Pointen er, at vi har brug for intimitet for at kunne føle os hjemme i verden, og når objektet for ens kærlighed forsvinder, vil det blive oplevet som vitalt underskud. Derfor er kærlighed også tragisk: den vil før eller siden medføre et tab, en mangel.

Roberta Carreri er i forestillingen *Blomster for Torgeir* en skuespiller, som fortæller om tabet af sin elskede, Torgeir. Hun skildrer sorgen som en personlig rejse, hvor hun kommunikerer gennem nogle af de fragmenter, Torgeir har efterladt: små filosofiske tekster, billeder af hans karakterer, hans fangende energi og bevægelser i træningen og lyden af hans stemme i forskellige registre. Et væld af solsikker, som den sørgende bringer til Torgeir, peger på forestillingens titel. Solsikkerne er lyset, og sorgen bliver en stjernesol, der leder hende. Man forstår, hvorfor forestillingen har været nødvendig for Roberta Carreri at lave: den er et gensyn med Torgeir, og ved at performe mødet med ham, sørger hun for, at han ikke "dør to gange" ved at blive glemt. Man oplever abstinenserne og ser, hvordan de efterhånden opløses, som de projicerede billeder af Torgeir, der også går i opløsning, udskilles i partikler og svæver ud i rummet. Selv om kærlighed er en social konstruktion, der udspilles på et biologisk grundlag, er der noget magisk over kærligheden, og forestillingen fejrer dette ved at beskrive Roberta og Torgeirs erotiske, emotionelle og arbejdsmæssige fællesskab. Det bliver klart, at Torgeir ikke er tabt, men at han stadig er her, som en livsform, vævet sammen med teatret. Det er som om, Roberta selv bliver genrejst til denne livsform: ved at fremstille tabet, ser hun livet, og på den måde har tabet gjort hende til en anden. Det er denne anden, forestillingen frembringer, og den viser hvordan Roberta har inkorporeret en forandring i sit livs dramaturgi ved at vedstå, at livet er i Thorgeirs fravær.

Efter at have mistet sin kæreste gennem mange år, erklærer Lone Frank, at tabet har gjort hende bedre til at elske og sætte pris på socialitet og intimitet. På samme måde er Robertas forestilling en kærlighedserklæring, som udspringer af en mistet glæde men ender ved livet.

Each farewell is also a welcome

This was, finally, the first time I was able to come to Holstebro, to the legendary Odin Theatre farmhouse. Therefore, I did not know before who Torgeir was. I had not seen any of the big Odin productions that for my colleagues, as for many others in the room, would immediately start to play back on the screen of their memories as soon as we saw their black and white images, and some filmclips, screened onto the semicircular curtain on stage. But this evening did not become a melancholic longing for days past. It was an evening about the evanescence of being, about the transience of theatre, including *this* theatre. About the intimate connection of live performance with mourning absence that Peggy Phelan wrote about in her performance manifesto *Unmarked*.

This was the story that was told not just in Roberta Carreri's movements, the costumes she wore once more, the poems she recited – from Auden's "Stop the Clocks" to an intense and moving Italian rendition of De Andrade's "Residue": "From everything a little remains". It was also – perhaps the last thing I would have expected here at Holstebro – told as a multimedia performance, a dance with the screen curtain, with the projections of Torgeir's images. It was this poetic marriage of the oldest and the newest technology of performance that made melancholic memory giving way to imagination and inspiration. In their digital manipulations, the images in one way brought Torgeir back to life, they made him again interact with Carreri, yet as a towering figure over her body – as an untouchable shadow, like one of the many appearances of the past that populate so many of Shakespeare's plays. The intangible, the unfathomable of personal memory became present precisely in this translucent absence, as much as it remained absent in this mediated presence.

What remained was not least the legacy of written words: those that Torgeir wrote into his diaries and notebooks. Some striking statements were carefully selected. *They say it all*. And yet, of course, they did not tell the entire story. But that story, the full colour that used to be in what are now only black and white images, all that is the private story of Roberta Carreri

and her partner over so many years. It cannot, should not, belong to a stage. The couple's beautifully staged Latin Cumbia dance said all I need to know about their private life. What the short 45 minutes achieved was, instead and more importantly, to extract for me the essence of an actor, a player, and a very serious jester. A relentless physical energy that became my first encounter with Torgeir: in a film snippet early in the performance that showed him training his body. Cutting to an outdoor performance where he plunged himself, in pouring rain, into the puddles on the square.

This is the little that remains. But it remains. So, the longing to have the past back, all the anger about him being gone before his time, eventually can go. Away with the flowers and the tristesse of black grief. On with life. Towards a future, when the snow melts again. One dies two deaths, says Roberta Carreri in the performance. When you stop breathing, and again when people stop saying your name. As the projection of Torgeir Wethal's image at the last embrace like a breaking mirror shattered into a thousand pieces that merged with the snowflakes we saw on the screen all the while, I will now also take one of these pieces with me. Each farewell is also a welcome.

The ageing kingdom

Entering the little kingdom of Odin, we weren't greeted by jugglers and jesters, but a nourishing, close community, new friends, making kin. Instead of a lion or bear protecting the realm, we passed a large, blue, peculiar horse, which would later return as image on stage, a memory of Torgeir acting in *Andersen's Dream*. On our tour through the court – library, archive, rehearsal spaces, living spaces, foyer, bar – every which way we looked, another window into the blue afternoon sky would open, a door into a cozy little office, all walls were filled with posters, images in black and white or boasting colour, people visiting, making art, inviting others to join. Masks, little figurines, books, lot of books, instruments and old suitcases waiting to be filled with new stories, costumes and objects to take on another journey. Odin is a kingdom full of memories. Odin is a kingdom with patina and wisdom. Odin is, as all kingdoms are eventually, an ageing kingdom.

How random and beautiful to build this kingdom out of a farm, somewhere in Denmark's North?! Throughout, grasping glimpses of this rich, living, breathing theatre filled with stories, spirits and wonders, meeting kind, quirky, passionate people, I couldn't help but wonder about the art of losing or getting lost. Inspired by these encounters, when I was cycling home through the night, my favourite poem by Elizabeth Bishop, *One Art* kept me company. Although we might often feel that to lose something small, to lose a word, a language, an idea, a place or: to lose someone loved is a disaster, as Bishop acknowledges. However, strangely, theatre probably teaches us most viscerally that we might also find some comfort, some healing in the art of losing. You can only lose, once you found something dear.

Ida Krøgholt, Erik Exe Christoffersen, Peter M. Boenisch, Anika Marschall er alle ansat på Dramaturgi, Aarhus Universitet

Torgeir Wethal: Arbejdsdemonstration, Holstebro 2000

https://www.youtube.com/watch?v=QuLDYX1sf2M&feature=emb_logo

Blomster for Torgeir. Af og med Roberta Carreri. Scenografi, Video og Lys Design: Stefano di Buduo. En Roberta Carreri & Nordisk Teaterlaboratorium ko-produktion (2020)

Roberta Carreri er skuespiller, lærer, forfatter, født i 1953 i Milano, Italien. Hun blev en del af Odin Teatret i 1974 under gruppens ophold i Carpignano, Italien. Hun har medvirket i en række af Odin Teatrets forestillinger og har desuden lavet soloforestillinger og arbejdsdemonstrationen *Spor i sneen*. Roberta Carreri har skrevet *Tracce* udgivet i 2007 og i 2014 af Routledge.